

AgEcon SEARCH

RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

SPECYFIKA OCENY EFEKTYWNOŚCI WYBRANYCH SPÓŁDZIELNI MLECZARSKICH WEDŁUG MIARY NADZWYCZAJNEJ SPÓŁDZIELCZEJ WARTOŚCI DODATKOWEJ

Dominika Mierzwa

Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych
im. gen. Tadeusza Kościuszki we Wrocławiu

Abstrakt. W ocenie efektywności spółdzielni mleczarskich Autorka zastosowała miarę Nadzwyczajnej Spółdzielczej Wartości Dodatkowej (ACAV) według Pietrzaka [2006]. Tak skonstruowana miara integruje zysk spółdzielni z ceną skupu (która zawiera ewentualną korzyść dla rolnika). Porównując ocenę ekonomiczną spółdzielni mleczarskich opartej na zysku ekonomicznym i na ACAV udowodniono znaczne rozbieżności w ocenie rezultatów ekonomicznych podmiotów spółdzielczych.

Słowa kluczowe: spółdzielnia mleczarska, ACAV, efektywność, zysk ekonomiczny

WSTĘP

Spółdzielnie, tak jak inne przedsiębiorstwa, stoją wobec problemów koncentracji, globalizacji, zmian organizacyjnych i technologicznych. Podmioty te muszą zatem sprostać wymogom konkurencyjnego rynku, potrzebom klientów, a jednocześnie zachować swój charakter organizacji dającej swoim członkom korzyści sprawiedliwie dzielone.

Przedsiębiorstwa spółdzielcze w odróżnieniu od spółek handlowych są zorientowane na cele niezarobkowe i określone programy działania, których podstawą jest maksymalizacja korzyści dla udziałowców. Zysk, jako nadwyżka finansowa spółdzielni, jest zatem traktowany jako narzędzie do osiągnięcia określonych celów statutowych, a nie

jako główny cel działalności. Zarówno w środowisku spółdzielczym, jak i wśród naukowców [Boczar 1991, Pichette 1972, Koulytchizky 1981] toczy się merytoryczna dyskusja, czy wobec tego kategoria zysku powinna być główną miarą oceniającą działalność tych podmiotów. Podkreślając specyficzny charakter spółdzielczych form gospodarowania autorka artykułu dokonała oceny efektywności spółdzielni mleczarskich, opartej na ACAV (Nadzwyczajnej Spółdzielczej Wartości Dodanej) i zysku ekonomicznym podmiotów spółdzielczych.

MATERIAŁ I METODYKA BADAŃ

Badaniami objęto spółdzielnie mleczarskie regionu małopolskiego i śląskiego, należące do krajowego Związku Spółdzielni Mleczarskich. Szczegółowym obserwacjom poddano siedem przedsiębiorstw spółdzielczych – wszystkie z długoletnią tradycją. Analizę objęto lata 2006-2010, był to czas głębokich przemian strukturalnych. Do realizacji postawionego celu zastosowano rozważania teoretyczne, a także badania empiryczne. Główne źródło informacji stanowiły bilanse oraz rachunki zysków i strat analizowanych podmiotów, a także: liczne zestawienia zbiorcze, sprawozdania okresowe i inne dokumenty pierwotne. W ocenie materiału badawczego zastosowano, za Pietrzakiem [2006], koncepcję miary ACAV oraz opartej na nim wskaźnika według wzorów:

$$\text{ACAV} = [\text{zysk netto} - (\text{oprocentowanie 52 tyg. bonów skarbowych} + \text{premija za ryzyko}) \times \text{fundusz własny}] + [(\text{cena skupu} - \text{średnia cena skupu w danym województwie}) \times \text{wielkość skupu}]$$

$$\text{Wskaźnik ACAV na litr mleka} = \text{ACAV/litr}$$

Następnie przedstawiono rezultaty finansowe spółdzielni oparte na zysku ekonomicznym oraz na ACAV i porównano te dwie miary.

Na podstawie przeprowadzonej analizy dokonano oceny efektywności działalności badanych podmiotów oraz ich zdolności do konkurowania w przyszłości. W celu zachowania anonimowości badanych podmiotów nadano im oznaczenia od S1 do S7.

ISTOTA NADZWYCZAJNEJ SPÓŁDZIELCZEJ WARTOŚCI DODANEJ (ACAV)

Podkreślając specyficzny charakter spółdzielczych form gospodarowania, w ocenie ich efektywności, nie należy pomijać kwestii ceny skupu mleka od rolników, których poziom jest formą realizacji korzyści dla członków. Przyjęcie tej samej logiki do oceny ekonomiczno-finansowej spółdzielni mleczarskich i spółek kapitałowych nie jest w pełni zgodne z ich celami działania. Według Pietrzaka [2004], konieczne jest dla przedsiębiorstw spółdzielczych podejście integrujące zysk z ceną skupu i ujęcie ich w formie jednej miary lub wskaźnika. Pierwszy z autorów zaproponował wskaźniki opłacalności (rentability), natomiast drugi określił miarę o nazwie Spółdzielcza Wartość Dodatkowa – CAV (*Cooperative Additional Value*) i wskaźnik CAV/litr. Uwzględniają one zysk i ewentualną korzyść zawartą w cenie mleka płaconej przez spółdzielnię rolniczkowi:

$$\text{CAV [zł]} = \text{zysk} + (\text{ premia cenowa}^1 \times \text{ wielkość skupu})$$

$$\text{Wskaźnik CAV/litr [zł/litr]} = \text{CAV/Skup}$$

W wyniku wielu badań i krystalizacji poglądów Pietrzak [2006] dokonał w swojej pracy modyfikacji powyższych wzorów, tworząc nową koncepcję oceny efektywności spółdzielni mleczarskich: Nadzwyczajną Spółdzielczą Wartość Dodatkową – ACAV (*Abnormal Cooperative Additional Value*) oraz wskaźnik Nadzwyczajnej Spółdzielczej Wartości Dodatkowej na liter mleka ACAV/litr, mające postać:

$$\text{ACAV} = \text{zysk ekonomiczny}^2 + \text{ nadzwyczajna premia cenowa}^3$$

$$\text{Wskaźnik ACAV/litr [zł/litr]} = \text{ACAV/Skup}$$

Według autora, członkostwo w spółdzielni przynosi korzyści, jeśli jest spełniony jeden z warunków:

- stopa zwrotu z kapitału własnego jest w spółdzielni wyższa od alternatywnych lokat i cena skupu w spółdzielni jest wyższa od ceny rynkowej,
- stopa zwrotu z kapitału własnego jest w spółdzielni na tyle wyższa od alternatywnych lokat, że rekompensuje to zawiązką stratę wynikającą z niższej od rynkowej ceny skupu w spółdzielni,
- cena skupu w spółdzielni jest na tyle wyższa od ceny rynkowej, że rekompensuje stratę wynikającą z niższej niż w alternatywnych lokatach stopy zwrotu z kapitału w spółdzielni [Pietrzak 2006].

Na podstawie powyższych warunków można sformułować wniosek, że spółdzielnię uznaje się za efektywną, jeśli miernik ACAV jest większy od zera (rys. 1).

W celu dokładnego określenia Nadzwyczajnej Wartości Dodatkowej dla badanych spółdzielni mleczarskich, jest niezbędne rozwinięcie formuły ACAV, co w ostateczności daje wzór:

$$\text{ACAV} = [\text{zysk netto} - (\text{oprocentowanie 52 tyg. bonów skarbowych} + \text{ premia za ryzyko}^4) \times \text{fundusz własny}] + [(\text{cena skupu} - \text{średnia cena skupu w danym województwie}) \times \text{wielkość skupu}]$$

Absolutna wartość miernika jest rezultatem nie tylko efektywności danego podmiotu, lecz także jego wielkości. Według Pietrzaka [2006], aby uniezależnić ocenę spółdzielni od jej skali, jest konieczne przejście z wartości absolutnej na wskaźnik. Przyjmuje się, że tego rodzaju przedsiębiorstwo powinno maksymalizować zwroty netto na jednostkę (surowca), dlatego logiczne jest przyjęcie za mianownik wielkości skupu, uzyskując w ten sposób wskaźnik Nadzwyczajnej Wartości Dodatkowej na liter mleka (ACAV/litr).

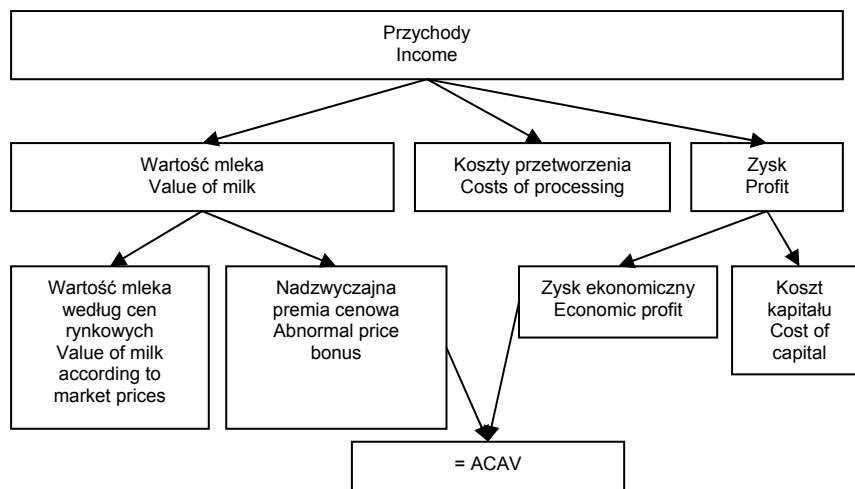
Dlaczego zdaniem Pietrzaka do roli kluczowego zasobu zaangażowanego przez członków spółdzielni lepiej nadaje się wolumen skupu niż kapitał własny?

¹ Premia cenowa = cena skupu w danej spółdzielni – najniższa krajowa cena skupu. W swoich obliczeniach autorka za najniższą krajową cenę skupu mleka przyjęła średnią z dolnego decyla cen skupu na podstawie danych ARR w Warszawie, porównując te wartości z informacjami zamieszczonymi na stronach internetowych: www.mleczarstow.com i www.hodowcy.pl.

² Zysk ekonomiczny = zysk netto – koszt kapitału własnego.

³ Nadzwyczajna premia cenowa = (cena skupu – rynkowa cena skupu) × wielkość skupu.

⁴ Premia za ryzyko = premia bazowa dla dojrzałych rynków + premia dla danego kraju. Do obliczenia miernika ACAV dla analizowanych spółdzielni przyjęto wartość 6,25%.

Rys. 1. Istota Nadzwyczajnej Spółdzielczej Wartości Dodatkowej (ACAV)

Źródło: Pietrzak [2006, s. 87].

Fig. 1. Nature of Abnormal Cooperative Additional Value (ACAV)

Source: Pietrzak [2006, p. 87].

Według autora, rolnik, będący towarowym producentem mleka może być widziany jako „gracz”, który przystępując do „gry” posiada pewną „stawkę” (określony wolumen surowca). Według zasad ekonomiki gospodarstwa, wolumen towarowej produkcji mleka jest kategorią wynikową (efektem), jednakże z punktu widzenia oceny efektywności spółdzielczej może być traktowany jako nakład („stawka w grze”). Nakład ten może być angażowany w różnorodny sposób, wskazując na odmienne strategie „gry”, z których każda przynosi określone korzyści dla rolnika („wyплаты w grze”).

Racjonalnie postępujący hodowca jest zainteresowany uzyskaniem najlepszego wynagrodzenia za swój towar („stawkę”), które jest podstawowym kryterium determinującym jego zachowanie. Rolnik w „grze” ma dwojaki możliwości sprzedaży mleka: na zasadach rynkowych lub na zasadach spółdzielczych (rys. 2).

ACAV < 0   ACAV > 0

Strategia rolnika „w grze” Farmer's strategy in „the game”	Sprzedaż na zasadach rynkowych Sale on commercial bases	korzyść profit	strata loss
	Sprzedaż na zasadach spółdzielczych Sale on cooperative bases	strata loss	korzyść profit

Rys. 2. Ideowa macierz wypłat dla odpowiednich zachowań strategicznych rolnika

Źródło: Pietrzak [2006, s. 96].

Fig. 2. Ideological payoff matrix for the farmer's appropriate strategic behaviour

Source: Pietrzak [2006, p. 96].

Sprzedaż towaru na zasadach spółdzielczych jest związana z inwestycją kapitałową w dany podmiot gospodarczy (członkostwo). Zakup udziału rolnika nie jest podejmowany dla wysokiego zwrotu z inwestycji, ale dlatego, że jest warunkiem dostępu do zachowania w „grze”, które daje szansę wyższego wynagrodzenia za wolumen („stawkę”) producenta niż sprzedaż na zasadach czysto rynkowych. Zatem – zdaniem Pietrzaka [2006] – to właśnie wolumen surowca, a nie fundusz własny jest kluczowym nakładem członków spółdzielni i powinien stanowić mianownik wskaźnika efektywności finansowej. Pewne kontrowersje może budzić fakt uwzględnienia w omawianej wartości wielkości fizycznej (wolumenu skupu wyrażonej w litrach), a nie monetarnej. Jednakże wydaje się, że przedstawiona wyżej argumentacja uzasadnia przyjęcie takiego podejścia [Liebrand 2000]⁵.

Zgodnie z przyjętymi przez Pietrzaka regułami, konieczne wydaje się obliczenie i przeanalizowanie uzyskanych wartości ACAV oraz wskaźnika ACAV/litr dla badanych podmiotów spółdzielczych regionu śląskiego i małopolskiego w latach 2006-2010 (tab. 1).

Tabela 1. Miara ACAV i wskaźnik ACAV/litr w badanych spółdzielniach mleczarskich w latach 2006-2010

Table 1. ACAV measure and ACAV indicator/liter in the examined dairy cooperative companies in 2006-2010

Wyszczególnienie Specification	2006	2007	2008	2009	2010	Średnio dla 5 lat Mean value for 5 years
1	2	3	4	5	6	7
Miara ACAV (zł) – ACAV measure (PLN)						
S1	-1 798 359,12	-1 541 975,50	-945 667,30	32 430,92	-1 825 129,14	-1 215 740,03
S2	-209 773,76	-261 131,61	-551 432,71	-27 191,00	422 231,85	-125 459,45
S3	-866 374,21	-1 052 739,52	-777 689,45	-908 672,28	-1 534 358,74	-1 027 966,84
S4	-1 300 294,67	-567 777,25	-569 778,00	-997 303,77	-597 918,10	-806 606,31
S5	-512 164,37	-1 161 225,01	-675 657,44	-1 397 715,02	-888 561,96	-927 064,76
S6	-4 253 054,17	-3 935 260,38	-1 570 745,44	-7 629 824,50	-4 454 372,11	-4 368 651,32
S7	-2 897 964,34	-2 949 637,44	-2 749 095,25	-2 195 193,09	-1 374 940,12	-2 433 366,05
Wskaźniki ACAV/litr (zł/litr) – ACAV indicators/litre (PLN/l)						
S1	-0,12278	-0,10365	-0,06744	0,00225	-0,11609	-0,08254
S2	-0,01692	-0,02075	-0,04280	-0,00204	0,03226	-0,00976
S3	-0,06563	-0,08801	-0,05810	-0,06626	-0,13291	-0,08055
S4	-0,19272	-0,09419	-0,11003	-0,18778	-0,11587	-0,14189

⁵ Amerykański Departament Rolnictwa (USDA – *United States Department of Agriculture*) w analizach standingu finansowego spółdzielni mleczarskich prezentuje wszystkie istotne miary finansowe (m.in.: wartość aktywów, kapitał własny, zobowiązania, zyski) w przeliczeniu na kg mleka – informacje na stronie: www.rurdev.usda.gov/rbs/pub/aug00/performer.htm [dostęp: 13.06.2010].

Tabela 1 – cd. / Table 1 – cont.

1	2	3	4	5	6	7
S5	-0,03974	-0,10025	-0,07251	-0,14923	-0,10287	-0,08950
S6	-0,19268	-0,18821	-0,07623	-0,36546	-0,21103	-0,20690
S7	-0,14283	-0,14269	-0,15494	-0,13129	-0,08812	-0,13366

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych spółdzielni i ARR w Warszawie.

Source: calculations by the author on the basis of the data involving cooperative companies and Agricultural Market Agency in Warsaw.

Na podstawie tabeli 1 można zauważyć, że rolnicy – członkowie – tylko w dwóch badanych podmiotach – S1 (rok 2009) i S2 (rok 2010) – uzyskali większe korzyści sprzedając mleko na zasadach spółdzielczych niż miałyby to miejsce na zasadach rynkowych. Przedsiębiorstwa te uzyskały odpowiednio ACAV na poziomie: 32430,92; 422231,85 i ACAV/litr: 0,00225; 0,03226. W pozostałych przypadkach wartości miary i opartego na niej wskaźnika były ujemne, co świadczy o „destrukcji” [Pioch 2003] wartości dla właścicieli w tych podmiotach.

Średnio, w latach 2006-2010, we wszystkich badanych spółdzielniach zarówno ACAV, jak i ACAV/litr charakteryzowały się znacznymi wartościami poniżej zera i zawierały się w przedziałach (według podanej kolejności mierników): od -436 8651,32 do -125 459,45 i od -0,20690 do -0,00976.

PORÓWNANIE OCENY SPÓŁDZIELNI MLECZARSKICH NA PODSTAWIE ZYSKU EKONOMICZNEGO I ACAV

Zgodnie z teorią ekonomii, podstawową miarą sukcesu i głównym celem przedsiębiorstw powinien być zysk i jego maksymalizacja. Podejście to odnosi się jednakże do spółek kapitałowych, a nie podmiotów spółdzielczych, które charakteryzują się odmienną specyfiką gospodarowania. W opracowaniu określono różnice pomiędzy różnymi formami działalności, wskazując na główny cel przedsiębiorstw spółdzielczych, jakim jest m.in. zapewnienie największych korzyści swoim członkom. Należy jednak podkreślić, że funkcjonowanie każdego podmiotu w gospodarce rynkowej wymaga ciągłego rozwoju i sprostania narastającej konkurencji, a do tego jest potrzebny kapitał finansowy.

Według Pietrzaka [2006], koncepcja Nadzwyczajnej Spółdzielczej Wartości Dodatkowej (ACAV) może stanowić dla spółdzielni pewnego rodzaju odpowiednik zysku ekonomicznego stosowanego w ocenie spółek kapitałowych. Zestawienie ocen finansowych pomiędzy dwoma miarami przedstawiono w tabeli 2.

Przeprowadzone obliczenia wskazują na to, że żadna z analizowanych spółdzielni nie wypracowała dodatniego ani nawet zerowego zysku ekonomicznego. W tym przypadku łatwo stwierdzić, że zyski księgowe generowane w tych podmiotach nie pokrywają kosztu kapitału (funduszu) własnego.

Tabela 2. Porównanie ocen rezultatów finansowych spółdzielni mleczarskich z wykorzystaniem zysku ekonomicznego (ZE) i Nadzwyczajnej Spółdzielczej Wartości Dodatkowej (ACAV) w latach 2005-2009

Table 2. Comparison of evaluation of dairy cooperatives financial results with the use of economic profit (EP) and Abnormal Cooperative Additional Value (ACAV) in 2006-2010

Sp.	Rok Year	Zysk ekonomiczny (ZE)* (zł) Economic profit (EP)* (PLN)	Ocena bazująca na ZE Evaluation based on EP	ACAV (zł) ACAV (PLN)	Ocena bazująca na ACAV Evaluation based on ACAV	Skala zaniżenia (-)**/zawyżenia (+)** wypracowanej wartości Underestimation scale (-)**/overestimation scale (+)** of earned value		
						zł PLN	% przychodów % income	% funduszu własnego**** % shareholder's equity****
1	2	3	4	5	6	7	8	9
S1	2006	-333 659,12	negat.	-1 798 359,12	negat.	1 464 700	6,78	48,18
	2007	-203 135,50	negat.	-1 541 975,50	negat.	1 338 840	6,17	39,23
	2008	-244 517,30	negat.	-945 667,30	negat.	701 150	3,01	19,38
	2009	-398 909,08	negat.	32 430,92	pozyt.	-431 340	-1,64	-11,65
	2010	-253 029,14	negat.	-1 825 129,14	negat.	1 572 100	6,03	41,21
S2	2006	-705 573,76	negat.	-209 773,76	negat.	-495 800	-1,93	-7,69
	2007	-512 871,61	negat.	-261 131,61	negat.	-251 740	-1,02	-3,86
	2008	-551 432,71	negat.	-777 689,45	negat.	226 256,74	0,78	3,40
	2009	-692 891,00	negat.	-908 672,28	negat.	215 781,28	0,69	3,17
	2010	-494 068,15	negat.	422 231,85	pozyt.	-916 300	-2,98	-14,15
S3	2006	-338 334,21	negat.	-866 374,21	negat.	528 040	3,40	16,53
	2007	-335 019,52	negat.	-1 052 739,52	negat.	717 720	5,13	22,22
	2008	-242 249,45	negat.	-777 689,45	negat.	535 440	3,16	16,14
	2009	-223 022,28	negat.	-908 672,28	negat.	685 650	3,65	19,36
	2010	-379 958,74	negat.	-1 534 358,74	negat.	1 154 400	7,8	31,22
S4	2006	-220 774,67	negat.	-1 300 294,67	negat.	1 079 520	12,02	48,75
	2007	-206 097,25	negat.	-567 777,25	negat.	361 680	4,22	15,98
	2008	-259 057,78	negat.	-569 778,00	negat.	310 720,22	3,18	13,76
	2009	-94 433,77	negat.	-997 303,77	negat.	902 870	8,91	38,67
	2010	-236 718,10	negat.	-597 918,10	negat.	361 200	3,87	14,98
S5	2006	-254 424,37	negat.	-512 164,37	negat.	257 740	1,10	10,70
	2007	-582 075,01	negat.	-1 161 225,01	negat.	579 150	2,81	26,74
	2008	-209 757,44	negat.	-675 657,44	negat.	465 900	2,38	23,47

Tabela 2 – cd. / Table 2 – cont.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
S6	2009	-554 775,02	negat.	-1 397 715,02	negat.	842 940	4,66	46,21
	2010	-111 141,96	negat.	-888 561,96	negat.	777 420	4,84	45,79
	2006	-942 104,17	negat.	-4 253 054,17	negat.	3 310 950	11,32	38,94
	2007	-798 910,38	negat.	-3 935 260,38	negat.	3 136 350	11,72	36,88
	2008	-128 325,44	negat.	-1 570 745,44	negat.	1 442 420	4,35	16,07
	2009	-2 201 804,50	negat.	-7 629 824,50	negat.	5 428 020	20,22	61,50
S7	2010	-866 012,11	negat.	-4 454 372,11	negat.	3 588 360	15,25	43,18
	2006	-463 284,34	negat.	-2 897 964,34	negat.	2 434 680	5,90	46,40
	2007	-675 827,44	negat.	-2 949 637,44	negat.	2 273 810	5,82	42,98
	2008	-442 505,25	negat.	-2 749 095,25	negat.	2 306 590	5,90	43,21
	2009	-690 393,09	negat.	-2 195 193,09	negat.	1 504 800	3,74	27,26
	2010	-594 790,12	negat.	-1 374 940,12	negat.	780 150	2,20	13,85

*Zysk ekonomiczny (ZE) = zysk netto – [(oprocentowanie bonów skarbowych + premia za ryzyko) × fundusz własny].

**Zaniżenie wypracowanej wartości ma miejsce, gdy wartość ACAV jest wyższa od ZE, przy czym skala zaniżenia jest obliczana jako różnica ZE i ACAV (wartości ujemne w tab. 1).

***Zawyżenie wypracowanej wartości ma miejsce wówczas, gdy ACAV jest niższa od ZE, przy czym skala zawyżenia jest obliczana jako różnica ZE i ACAV (wartości dodatnie w tab. 1).

**** % funduszu własnego – średnia z bilansu otwarcia i zamknięcia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych spółdzielni i ARR w Warszawie.

*Economic profit (EP) = net profit – [(interest rates on T – bills + bonus for risk) × shareholder's equity]

**Underestimation of earned value takes place when ACAV value is higher than EP and underestimation scale is calculated as a difference of EP and ACAV (negative values in Table 1).

***Overestimation of earned value takes place when ACAV is lower than EP and overestimation scale is calculated as a difference of EP and ACAV (positive values in Table 1).

**** % shareholder's equity – mean of opening and closing balance.

Source: calculations by the author on the basis of the data involving cooperative companies and Agricultural Market Agency in Warsaw.

W latach 2006-2010 skala straty ekonomicznej badanych spółdzielni oscyluje w przedziale od -94 433,77 do -2201 804,50 zł. Z punktu widzenia Nadzwyczajnej Spółdzielczej Wartości Dodatkowej sytuacja wygląda trochę inaczej: podmioty – S1 i S2 – w dwóch latach (S1 w 2009 i S2 w 2010 roku) wypracowały oczekiwaną wartość dla właścicieli, (oprócz zysku bierzemy także pod uwagę ceny skupu mleka), czego nie uwzględniła ocena na podstawie zysku ekonomicznego. Mimo tej korekty, większość spółdzielni w dalszym ciągu wykazuje ujemną ACAV, co świadczy o „destrukcji” wartości dla ich członków – rolników.

Warto podkreślić, że w analizowanych latach skala rozbieżności pomiędzy dwoma miarami była dość wysoka – w przypadku zaniżeń stanowiła ona 1,02-2,98% przychodów i 3,86-14,15% średniorocznej wartości funduszu własnego, a skala zawyżeń wyniosła odpowiednio 0,69-20,22% i 3,17-61,50%.

Aby lepiej zobrazować podstawowe różnice pomiędzy zyskiem ekonomicznym i miarą ACAV, podzielono badane spółdzielnie na trzy grupy [Pietrzak 2006]:

- grupa I dotyczy przedsiębiorstw z negatywną oceną według zysku ekonomicznego, a pozytywną według ACAV,
- grupa II skupia podmioty, gdzie miała miejsce „destrukcja” wartości zarówno pod względem ZE, jak i ACAV, przy czym skala ta była zawyżona przez zysk,
- grupa III zawiera przedsiębiorstwa o negatywnej ocenie według ACAV i zaniżoną przez zysk skalą „destrukcji” wartości (tab. 3).

Tabela 3. Stopień rozbieżności ocen badanych spółdzielni dokonanych na podstawie zysku ekonomicznego (ZE) i Nadzwyczajnej Spółdzielczej Wartości Dodatkowej (ACAV) w latach 2005-2009

Table 3. Degree of evaluation discrepancy of the examined cooperative companies performed on the basis of economic profit (EP) and Abnormal Cooperative Additional Value (ACAV) in 2006-2010

Rok Year	Jednostka miary Unit of measure	Grupa spółdzielni Group of cooperative companies				Razem Total
		Spółdzielnie z negatywną oceną według ZE, lecz pozytywną według ACAV (grupa I) Cooperative companies with negative evaluation according to EP, but positive according to, ACAV (group I)	Spółdzielnie z oceną negatywną według ACAV i z zawyżoną przez ZE skalą destrukcji wartości (grupa II)* Cooperative companies with negative evaluation according to ACAV and with overestimated by EP scale of value destruction (group II)*	Spółdzielnie z oceną negatywną według ACAV i z zaniżoną przez ZE skalą destrukcji wartości (grupa III)** Cooperative companies with negative evaluation according to ACAV and with underestimated by EP scale of value destruction (group III)**		
1	2	3	4	5	6	
2006	liczba number	0	1	6	7	
	udział (%) share (%)	0	14,29	85,71	100,00	
2007	liczba number	0	1	6	7	
	udział (%) share (%)	0	14,29	85,71	100,00	
2008	liczba number	0	0	7	7	
	udział (%) share (%)	0	0	100,00	100,00	
2009	liczba number	1	0	6	7	
	udział (%) share (%)	14,29	0	85,71	100,00	

Tabela 3 – cd. / Table 3 – cont.

1	2	3	4	5	6
2010	liczba number	1	0	6	7
	udział (%) share (%)	14,29	0	85,71	100,00

*Skala zawyżenia (–) destrukcji wartości dla właścicieli, **skala zaniżenia (+) destrukcji wartości dla właścicieli.

Źródło: opracowanie własne.

*Scale of overestimation (–) of value destruction for the owners, **scale of underestimation (+) of value destruction for the owners.

Source: elaboration by the author.

W grupie I dwie badane spółdzielnie – S1 i S2 (odpowiednio w latach 2009 i 2010) – wypracowały wartość dla swoich członków, co stanowiło średnio 14,29% analizowanych podmiotów w badanym okresie (2006-2010). Pozostałe spółdzielnie – S3, S4, S5, S6, S7 – charakteryzowały się ujemną wartością obu miar (grupa II i III), przy czym w grupie II rzeczywista skala „niszczenia” wartości była mniejsza niż wskazywałaby na to strata ekonomiczna. Sytuacja ta miała miejsce w podmiocie S2 w latach 2006 i 2007, gdzie spółdzielnia oferowała swoim członkom wyższe ceny skupu mleka niż te oferowane na rynku, jednakże skala tych korzyści była mniejsza niż strata ekonomiczna. W badanym okresie większość przedsiębiorstw (grupa III) w większym stopniu „niszczyło” wartość niż wskazywała na to strata ekonomiczna. Sytuacja ta miała miejsce w sześciu analizowanych podmiotach (85,71% badanej populacji) w latach: 2006, 2007, 2009 i 2010, a w roku 2008 we wszystkich spółdzielniach mleczarskich. Zatem warto podkreślić, że przedsiębiorstwa te, oprócz tego, że generowały ujemny zysk ekonomiczny, to jeszcze oferowały swoim członkom ceny skupu na poziomie niższym niż przeciętne na rynku.

PODSUMOWANIE

Na podstawie przeprowadzonych obliczeń można zauważyć, że wartości zysku ekonomicznego i ACAV dają znaczne rozbieżności w ocenie rezultatów ekonomicznych. Można, zatem podkreślić, że dokonując analizy sytuacji finansowej (metodą wskaźnikową) nie należy pomijać miary Nadzwyczajnej Spółdzielczej Wartości Dodatkowej, która jako jedyna uwzględnia specyfikę spółdzielczej formy gospodarowania. Tylko taki obraz daje nam możliwość poznania dokładnej sytuacji badanych podmiotów i spełnianego przez nie głównego celu funkcjonowania.

LITERATURA

- Boczar K., 1991. Zasady spółdzielcze. Rocznik Spółdzielczego Instytutu Badawczego 7.
- Koulytchizky S., 1981. L'entreprise cooperative en tout qu'organisation. Recma 671.
- Liebrand C., 2000. How well are dairy cooperatives performing? USDA Rural Development, 1-2.
- Pichette C., 1972. Analyse microeconomique et cooperative. Sherbrook, Paris.
- Pietrzak M., 2004. Efektywność ekonomiczna spółdzielni mleczarskich – koncepcja pomiaru oraz czynniki wzrostu w świetle badań empirycznych. Zagad. Ekon. Roln. 3, 46-47.
- Pietrzak M., 2006. Efektywność spółdzielni mleczarskich-koncepcja oceny. Wyd. SGGW, Warszawa.
- Pioch J., 2003. Destrukcja wartości dla akcjonariuszy-wybrane czynniki. W: Zarządzanie wartością firmy w dobie kryzysu. Red. S. Jasiewicz, L. Pawłowicz. Wyd. CeDeWu, Warszawa, 35-44.
- <http://www.rurdev.usda.gov/rbs/pub/aug00/perform.htm> [dostęp: 13.06.2010].

SPECIFICITY OF COOPERATIVE EFFICIENCY EVALUATION ACCORDING TO ABNORMAL COOPERATIVE ADDITIONAL VALUE (ACAV) MEASURE

Summary. Abstract. In order to evaluate the efficiency of dairy cooperatives the author applied Abnormal Cooperative Additional Value (ACAV) measure, according to Pietrzak [2006]. The measure constructed in that way integrates profits of cooperative companies with a procurement price (which includes potential benefit to the farmer). Comparing economic evaluation of dairy cooperatives based on economic profit and on ACAV, considerable differences were proved in the evaluation of economic results of cooperative entities.

Key words: dairy cooperative, Abnormal Cooperative Additional Value, efficiency, economic profit

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 17.03.2013

Do cytowania – For citation: Mierzwa D., 2013. Specyfika oceny efektywności wybranych spółdzielni mleczarskich według miary Nadzwyczajnej Spółdzielczej Wartości Dodatkowej. J. Agribus. Rural Dev. 1(27), 167-177.